

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα: «Πρόταση Κανονισμού του Συμβουλίου για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2201/2003 όσον αφορά τη διεθνή δικαιοδοσία και για τη θέσπιση κανόνων σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο σε γαμικές διαφορές»

COM(2006) 399 τελικό

(2006/C 325/17)

Στις 20 Σεπτεμβρίου 2006, και σύμφωνα με το άρθρο 262 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, το Συμβούλιο αποφάσισε να ζητήσει τη γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την ανωτέρω πρόταση.

Το ειδικευμένο τμήμα «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις, δικαιώματα του πολίτη», στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών, επεξεργάστηκε τη γνωμοδότησή του στις 7 Νοεμβρίου 2006, με μόνο εισηγητή τον κ. RETUREAU.

Κατά τη 431^η σύνοδο ολομέλειάς της, της 13^{ης} και 14^{ης} (συνεδρίαση της 13^{ης} Δεκεμβρίου 2006), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε 108 ψήφους υπέρ, 2 ψήφους κατά και 1 αποχή, την ακόλουθη γνωμοδότηση:

1. Περίληψη της γνωμοδότησης

1.1 Η ΕΟΚΕ, της οποίας είχε ζητηθεί η γνώμη για την πρώτη πρωτοβουλία, εγκρίνει επί της ουσίας την επέκταση, μέσω τροπολογιών, των ζητημάτων δικαιοδοσίας και εφαρμοστέου δικαίου στον κανονισμό αριθ. 2201/2003, με την οποία συμπληρώνεται, επί των σημείων αυτών, ένας κανονισμός που πραγματεύεται την αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας. Η ΕΟΚΕ, με την ευκαιρία του «Πράσινου Βιβλίου» για το διαζύγιο, είχε ήδη εκφράσει τη γνώμη της όσον αφορά τη δικαιοδοσία και το εφαρμοστέο δίκαιο, και παραπέμπει στην λεπτομερέστατη αυτή γνωμοδότηση (*).

1.2 Διερωτάται, ωστόσο, κατά πόσον είναι σκόπιμο να εξετάζεται χωριστά το ζήτημα της διανομής των κοινών περιουσιακών στοιχείων (ακινήτων, κινητών και άλλων περιουσιακών δικαιωμάτων), μέσω της επέκτασης του προσωπικού πεδίου εφαρμογής της διανομής αυτής στα εκτός γάμου ζευγάρια (τα οποία ενδέχεται επίσης να διαθέτουν κοινά τέκνα).

1.3 Θα ήταν ίσως πιο λογικό να εξετάζονται από τη μία πλευρά όλες οι συνέπειες της λύσης του δεσμού του γάμου και της επιμέλειας των κοινών τέκνων, σε έναν πλήρη κανονισμό αριθ. 2201/2003, και, από την άλλη πλευρά, σε έναν νέο κανονισμό, όλες οι συνέπειες του χωρισμού των εκτός γάμου ζευγαριών, που ζούσαν όμως σύμφωνα με καθεστώς είτε συμβατικό είτε de facto. Κάτι τέτοιο θα συνέβαλε ασφαλώς στη σαφήνεια και την κατανόηση του εφαρμοστέου δικαίου και θα διευκόλυνε την αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων, οι οποίες συχνά ρυθμίζουν όλες τις προϋποθέσεις και συνέπειες του διαζυγίου ή του χωρισμού σε μια ενιαία οριστική απόφαση.

2. Προτάσεις της Επιτροπής

2.1 Η Επιτροπή υπέβαλε στο Συμβούλιο δύο πρωτοβουλίες σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο σε γαμικές διαφορές. Η μία αφορά το χωρισμό εγγάμων ζευγαριών και προτείνει τροπολογίες στον κανονισμό αριθ. 2201/2003, που ετέθη σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2005, ενώ η άλλη αφορά την διανομή των κοινών περιουσιακών στοιχείων, είτε πρόκειται για εκκαθάριση του συστήματος περιουσιακών σχέσεων μεταξύ συζύγων, είτε για χωρισμό ζευγαριών που συμβιώνουν με βάση συμβατική σχέση διαφορετική από το γάμο ή ζευγαριών de facto.

2.2 Η νομική βάση της πρότασης είναι το άρθρο 61, εδάφιο γ), της Συνθήκης, που παρέχει στην Κοινότητα αρμοδιότητες προκει-

μένου να θεσπίζει μέτρα στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις, όπως προβλέπονται στο άρθρο 65.

2.3 Μιλώντας για τις δύο αυτές πρωτοβουλίες, ο Επίτροπος κ. Frattini δήλωσε ότι οι πρωτοβουλίες αυτές θα απλουστεύσουν τη ζωή των ζευγαριών στην ΕΕ. Θα ενισχύσουν την νομική ασφάλεια και θα προσφέρουν στους συζύγους τη δυνατότητα να γνωρίζουν ποιο δίκαιο θα εφαρμόζεται στο καθεστώς των περιουσιακών τους σχέσεων και στο διαζύγιό τους. Ο στόχος δεν είναι η εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών σχετικά με το διαζύγιο, που παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία, αλλά η εξασφάλιση της νομικής ασφάλειας, της ευελιξίας και της πρόσβασης στη δικαιοσύνη.

2.4 Λόγω του υψηλού ποσοστού των διαζυγίων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το ζήτημα του εφαρμοστέου δικαίου και της δικαιοδοσίας σε γαμικές διαφορές αφορά σημαντικό αριθμό πολιτών κάθε χρόνο.

2.5 Η έναρξη της ισχύος του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2201/2003 του Συμβουλίου, που κατήργησε και αντικατέστησε τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1347/2000 του Συμβουλίου από την 1η Μαρτίου 2005, δεν περιελάμβανε κανόνες σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο. Ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2201/2003 του Συμβουλίου επιτρέπει στους συζύγους να επιλέγουν μεταξύ διαφόρων εναλλακτικών κριτηρίων δικαιοδοσίας. Αφής στιγμής μια διαδικασία γαμικής διαφοράς φθάνει ενώπιον των δικαστηρίων ενός κράτους μέλους, το εφαρμοστέο δίκαιο καθορίζεται βάσει των εθνικών κανόνων ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του εν λόγω κράτους, οι οποίοι βασίζονται σε πολύ διαφορετικά κριτήρια. Η πλειοψηφία των κρατών μελών καθορίζει το εφαρμοστέο δίκαιο σε συνάρτηση με μία κλίμακα κριτηρίων σύνδεσης που στοχεύουν να κατοχυρώσουν ότι η διαδικασία διέπεται από την έννομη τάξη με την οποία εμφανίζει στενότερη σχέση. Άλλα κράτη μέλη εφαρμόζουν συστηματικά τους εθνικούς τους νόμους («lex fori») στις διαδικασίες γαμικών διαφορών. Το Βέλγιο παρέχει στους διαδικούς δυνατότητα επιλογής μεταξύ του αλλοδαπού δικαίου περί γάμου και του βελγικού δικαίου.

3. Γενικές παρατηρήσεις

3.1 Η πρωτοβουλία που εξετάζεται στην παρούσα γνωμοδότηση αφορά το εφαρμοστέο δίκαιο στο διαζύγιο, στο δικαστικό χωρισμό ή στην ακύρωση του «διεθνούς» γάμου (ζευγάρια διαφορετικής εθνικότητας, ή της ίδιας εθνικότητας αλλά που διαμένουν σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο της εθνικότητάς τους), καθώς και στην επιμέλεια των κοινών ανήλικων τέκνων. Αφορά, λοιπόν, ζητήματα σχετικά με τη λύση του δεσμού του γάμου που δημιουργείται μεταξύ των συζύγων με την σύναψη του γάμου, όταν υπάρχει κάποιο στοιχείο αλλοδαπότητας, και δεν υπερβαίνει το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αριθ. 2201/2003.

(*) Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ της 29.09.2005 για το «Πράσινο Βιβλίο σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο και τη διεθνή δικαιοδοσία σε υποθέσεις διαζυγίου», εισηγητής: ο κ. RETUREAU (ΕΕ C 24 της 31.1.2006).

3.2 Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει ότι η πρόταση θα εξασφαλίσει στους πολίτες κατάλληλες λύσεις όσον αφορά την νομική ασφάλεια, την προβλεψιμότητα, την ευελιξία και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Συμφωνεί με την νομική βάση, η οποία εφαρμόζεται τακτικά για ζητήματα αστικού και εμπορικού δικαίου.

3.3 Σε αντίθεση προς την πλειονότητα των εθνικών νομοθεσιών, ορισμένες εθνικές έννομες τάξεις δεν επιβάλλουν να είναι οι σύζυγοι διαφορετικού φύλου· η ΕΟΚΕ σημειώνει όμως ότι στόχος του τροποποιημένου κανονισμού δεν είναι να εναρμονιστούν οι εθνικές νομοθεσίες, αλλά να καθοριστεί το εφαρμοστέο δίκαιο σε όλες τις συγκεκριμένες περιπτώσεις που παρουσιάζουν κάποιο στοιχείο αλλοδαπότητας και να επιτραπεί η κυκλοφορία των δικαστικών αποφάσεων χωρίς εκτελεστήριο τύπο. Επομένως, η ύπαρξη διαφορών, ακόμη και θεμελιωδών, μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών, δεν εμποδίζει καταρχήν την εφαρμογή του τροποποιημένου κανονισμού που προτείνει η Επιτροπή.

3.4 Η ΕΟΚΕ έχει ήδη εκδώσει γνωμοδότηση σχετικά με το εφαρμοστέο στο διαζύγιο δίκαιο, με την ευκαιρία του πρόσφατου Πράσινου Βιβλίου που αφορούσε το διαζύγιο· παραπέμπει, λοιπόν, κυρίως στη γνωμοδότηση αυτή για να εκφράσει τη γνώμη της σχετικά με την παρούσα πρόταση. Τονίζει εκ νέου τη μεγάλη σημασία που παρουσιάζει ο προαναφερόμενος κανονισμός για τα «διεθνή» ζευγάρια, καθώς αποσαφηνίζει και απλουστεύει τις προϋποθέσεις πρόσβασης στη δικαιοσύνη και την ελεύθερη κυκλοφορία των δικαστικών αποφάσεων στην εσωτερική αγορά.

3.5 Επισημαίνει ότι η πρόταση παραδέχεται ότι ενδέχεται να προκύψουν δύο διαφορετικές καταστάσεις, σε συνάρτηση με το εάν οι σύζυγοι συμφωνούν ή διαφωνούν ως προς το ζήτημα της δικαιοδοσίας και του εφαρμοστέου δικαίου, και ότι ο τροποποιημένος κανονισμός θα προσφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα και μεγαλύτερη ευελιξία στην πρώτη περίπτωση, ενώ εφαρμόζει ένα αρκετά μηχανιστικό πρότυπο για την δεύτερη. Τούτο διαφέρει από τις καταστάσεις που προβλέπονταν στο Πράσινο Βιβλίο για το διαζύγιο, το οποίο πρότεινε πιο ευέλικτες λύσεις στην περίπτωση διαφωνίας των συζύγων. Η ΕΟΚΕ θα επιθυμούσε να διατηρηθεί η έννοια αυτή της ευελιξίας, αναγνωρίζει όμως ότι η πρόταση της Επιτροπής είναι απλούστερη και εμποδίζει την παράταση των διαδικασιών.

3.6 Η πρόταση επιτρέπει την παρέκταση δικαιοδοσίας εάν οι ενάγοντες συμφωνούν επ' αυτού. Αποκλείει πλήρως τη δυνατότητα αναπαραπομπής, την οποία αντιθέτως η ΕΟΚΕ θα μπορούσε να αποδεχθεί υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις (αρμοδιότητα του πρώτου επιληφθέντος δικαστηρίου για την έκδοση παραπομπής, επειγούσα διαδικασία), όπως πρότεινε και στη γνωμοδότησή της για το Πράσινο Βιβλίο σχετικά με το διαζύγιο.

3.7 Όσον αφορά την εξαίρεση δημόσιας τάξης, η πρόταση, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, παρέχει στον δικαστή τη δυνατότητα να αρνηθεί να αναγνωρίσει απόφαση δικαστηρίου της αλλοδαπής στην περίπτωση όπου αυτή αντικείται σαφώς προς τους κανόνες δημόσιας τάξης της χώρας του δικάζοντος δικαστηρίου. Ενδέχεται, ωστόσο, να προκύψουν αποκλίσεις μεταξύ των κρατών μελών και μια απόφαση που έχει αναγνωρισθεί σε μια χώρα θα μπορούσε να μην αναγνωρι-

ζεται σε άλλη, εμποδίζοντας έτσι την ελεύθερη κυκλοφορία της δικαστικής απόφασης και δημιουργώντας αποτρεπτικό εμπόδιο.

3.8 Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι θα ήταν ασφαλώς σκόπιμο, κυρίως όσον αφορά την αναγνώριση αποφάσεων που μπορεί να προέρχονται από τρίτες χώρες, να διευκρινίζεται ότι, για την αναγνώριση των αποφάσεων, απαιτείται υποχρεωτικά να είναι συμβατές με την ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών και με τον Χάρτη που υιοθέτησε το 2000 το Συμβούλιο της Νίκαιας, καθώς και με την αρχή της απόλυτης νομικής ισότητας των συζύγων. Οποιοδήποτε κράτος στο οποίο θα υποβληθεί ενδεχομένως αίτηση αναγνώρισης και το οποίο θα διαπιστώσει προφανείς αποκλίσεις από τα θεμελιώδη δικαιώματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα έπρεπε να αντιτάσσει προς την κυκλοφορία της απόφασης «εξαίρεση κοινοτικής δημόσιας τάξης».

3.9 Προκειμένου να κατοχυρωθεί η ενιαία αναγνώριση σε όλα τα κράτη μέλη, καμία εξαίρεση εθνικής δημόσιας τάξης δεν θα έπρεπε να είναι αντιτάξιμη έναντι άλλου κράτους· μόνον η εξαίρεση κοινοτικής δημόσιας τάξης θα μπορούσε να είναι αντιτάξιμη. Έτσι, θα μπορούσε να αποφευχθεί οποιαδήποτε εντύπωση αυθαιρεσίας σε σχέση με την άρνηση της αναγνώρισης απόφασης συγκεκριμένου δικαστηρίου.

4. Ειδικές παρατηρήσεις

4.1 Το γεγονός ότι η Επιτροπή υποβάλλει δύο διαφορετικές πρωτοβουλίες αποτελεί απόρροια της διαφοράς μεταξύ των δύο νομοθετικών προτάσεων ως προς το εύρος του προσωπικού πεδίου εφαρμογής. Η πρόταση που αφορά τη διανομή των περιουσιακών στοιχείων αφορά όλα τα ζευγάρια, εντός ή εκτός γάμου.

4.2 Θα μπορούσε, ωστόσο, να τεθεί το ερώτημα κατά πόσον είναι σκόπιμη η προτεινόμενη διάκριση· η εκκαθάριση του συστήματος περιουσιακών σχέσεων απαιτεί, πράγματι, ειδικές λύσεις σε συνάρτηση με τη φύση του συστήματος αυτού (νομικό καθεστώς απουσία προγαμιαίου συμβολαίου, ή έννομο συμβατικό καθεστώς) και με τις ενδεχόμενες δωρεές μεταξύ συζύγων που πιθανόν να διέπονται από ειδικές διατάξεις σε σχέση με άλλες δωρεές, ιδίως όσον αφορά κληρονομικά θέματα.

4.3 Θα ήταν ίσως πιο λογικό να εξετάζονται από τη μία πλευρά όλες οι συνέπειες — μαζί με τις χρηματικές — της λύσης του δεσμού του γάμου και της επιμέλειας των κοινών τέκνων, σε έναν κανονισμό αριθ. 2201/2003 που θα συμπληρωθεί και, από την άλλη πλευρά, σε έναν νέο κανονισμό, όλες οι συνέπειες του χωρισμού των ζευγαριών εκτός γάμου, ενδεχομένως ιδίου φύλου, που συμβιώναν σύμφωνα με έννομο συμβατικό καθεστώς (όπως το PACS στη Γαλλία) ή σύμφωνα με καθεστώς de facto (ελεύθερη συμβίωση).

4.4 Κάτι τέτοιο θα συνέβαλε ασφαλώς στη σαφήνεια και την κατανοήση του εφαρμοστέου δικαίου και θα διευκόλυνε την αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων, οι οποίες συχνά ρυθμίζουν όλες τις προϋποθέσεις και συνέπειες του διαζυγίου ή του χωρισμού σε μια ενιαία απόφαση, πόσω μάλλον που πρέπει επίσης να βρεθούν λύσεις και για την κατάσταση των τέκνων των «ατυπικών» ζευγαριών και όχι μόνον για τα περιουσιακά τους στοιχεία.

Βρυξέλλες, 13 Δεκεμβρίου 2006.

Ο Πρόεδρος

της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Δημήτρης ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ